

شناسایی مولفه های بین المللی سازی آموزش عالی از دیدگاه خبرگان دانشگاه های دولتی شمال شرق کشور

معصومه حسینی^۱

*علی معقول^۲

نازیا سادات ناصری^۳

احمد زنده دل^۴

تاریخ پذیرش: ۹۷/۶/۴

تاریخ وصول: ۹۶/۱۲/۱۲

چکیده

روی آوردن به بین المللی سازی در نظام آموزشی عالی ایران یک ضرورت است که شناخت سایر ملل و فرهنگها، شناخت نیاز جامعه جهانی و توان پاسخگویی به آنها و تبدیل ایران به قدرت علمی اول منطقه در راستای عملیاتی نمودن اهداف سند چشم انداز ۲۰ ساله کشور از دلایل اصلی این ضرورت هستند. روش پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و با توجه به ماهیت داده ها، کیفی است. مشارکت کنندگان ۱۸ نفر خبره دانشگاهی بودند که نمونه گیری به دو صورت هدفمند و گلوله برفی تا حد اشباع نظری ادامه یافت. ابزار پژوهش مصاحبه های نیمه ساختاریافته بوده است. که برای حصول اطمینان از روایی بخش کیفی و به منظور اطمینان خاطر از دقیق بودن یافته ها از دیدگاه پژوهشگر، از نظرات اساتید و خبرگان آشنا با این حوزه و متخصصان استفاده شده است. عمده ترین یافته ها حاکی از این است که مجموع کدهای بدون تکرار ۲۰۰ مورد بوده که بر اساس تشابهات مفهومی ۱۲۶ مفاهیم آزاد از میان آنها استخراج و این مفاهیم در قالب ۲ مولفه اصلی (شاخص روئینایی و شاخص زیربنایی) و ۱۴ مولفه فرعی (۱۰ تاروئینایی؛ شاخص های درونداد؛ و ۴ تاروئینایی؛ شاخص های برونداد؛ دسته بندی و براساس مولفه های بین المللی سازی آموزش عالی بدست آمده است. مولفه های شناسایی شده شامل دو عامل درونداد و بیرونداد است که عوامل درونداد به طور مستقیم بر بین المللی سازی تاثیر مستقیم دارد و عوامل برونداد به طور غیرمستقیم تاثیر گذار است.

واژگان کلیدی: آموزش عالی، بین المللی سازی، عوامل درونداد و بیرونداد، چشم انداز ۲۰ ساله

۱. گروه علوم تربیتی، واحد نیشابور، دانشگاه آزاد اسلامی، نیشابور، ایران

۲. گروه علوم تربیتی، واحد نیشابور، دانشگاه آزاد اسلامی، نیشابور، ایران

۳. گروه علوم تربیتی، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران

۴. گروه آمار، واحد نیشابور، دانشگاه آزاد اسلامی، نیشابور، ایران

مقدمه

یکی از راهبردهای توسعه‌ی تعلیم و تربیت، توسعه‌ی آموزش عالی است. آموزش عالی در جهان امروز، به کمک منافع اقتصادی و اداری حکومت‌ها آمده و به بعدی از توسعه مبدل شده است. سیستم‌های آموزش عالی جهان گرایش به بین-المللی‌سازی را نشان می‌دهند. در این مسیر، آموزش عالی بین‌المللی تر شده و در معرض فرهنگ و حکومت ملی قرار گرفته است (مارجینسون،^۱ ۲۰۰۶: ۱۲). مسائل جدید ملی و بین‌المللی که آموزش عالی با آن‌ها مواجه است، معرفی تغییرات، نشان دادن گرایش‌های جدید و نمایش چالش‌های متفاوت است. از طرفی توسعه علمی یک حرکت چند وجهی است که درون محیط بین‌المللی رخ می‌دهد. پدیده جهانی شدن اقتصاد و فرهنگ از یک سوی و موضوع جهان وطن بودن علم و فناوری از سوی دیگر، روند روبه رشد فعالیت‌های بین‌المللی را افزایش داده است. حرکت آزاد و بدون محدودیت سرمایه، اطلاعات و ایده‌ها در سطح جهان که تبادل دانشجویان و پژوهشگران و نوآوران بخشی از آن است که شالوده سرمایه انسانی در چارچوبها و استانداردهای جهانی تشکیل می‌دهد. در سالهای اخیر، پدیده و سیاست «بین‌المللی شدن آموزش عالی» در دانشگاهها و موسسات آموزش عالی کشورها و مناطق مختلف با رشد فراگیر و استقبال روزافزونی روبرو بوده است. (نایت،^۲ ۲۰۱۴: ۶۷؛ یونسکو،^۳ ۲۰۱۴: ۳۴) بعد بین‌المللی، آموزش عالی روزبه‌روز مهمتر، پیچیده‌تر و مبهم‌تر می‌شود. دلایل زیادی برای این تغییرات و تحولات وجود دارد. عوامل اصلی به وجود آورنده‌ی تغییر را می‌توان در توسعه‌ی خدمات ارتباطی و اطلاعاتی پیشرفته، جابجایی روزافزون نیروی کار بین‌المللی، تاکید زیاد بر تجارت آزاد، تمرکز بر جامعه‌ی دانش‌بنیان، افزایش سطوح سرمایه‌گذاری خصوصی و کاهش حمایت‌های دولتی از بخش آموزش و یادگیری مادام‌العمر دانست. بین‌المللی‌سازی فرایند تلفیق ابعاد بین‌المللی، میان‌فرهنگی و جهانی به درون هدف، عملکرد و اجرای آموزش عالی به شیوه‌ای است که احترام به تفاوت‌های فرهنگی و سنتها را ارتقاء بخشد (خشنودی‌فر و فتحی-واجارگاه، ۱۳۹۰: ۴۵) و بین‌المللی‌شدن آموزش عالی به معنای دادن هویت بین‌المللی به دروس و رشته‌ها و ساختارهای آموزش دانشگاهی از طریق آموزش و ترویج برنامه‌های درسی به فراسوی مرزهای جغرافیای و تلقی مردمان جهان به عنوان شهروندان جامعه جهانی است در چند دهه گذشته تغییرات وسیعی در نظامهای آموزشی کشورهای سراسر جهان به وقوع پیوسته، تغییراتی که عمدتاً ناشی از گسترش نیاز جوامع در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و ... بوده است؛ جوامع برای پاسخگویی به انبوه تقاضای افراد به آموزش، نظام‌های آموزشی خود را توسعه داده‌اند. این توسعه در ابعاد کمی و کیفی و همچنین روش‌های آموزش صورت گرفته است برقراری ارتباط در میان نظام‌های آموزش عالی از جمله این گسترش مبادلات بین‌المللی و دسترسی آسان تر به، دگرگونی‌ها بوده است مردمان جوامع مختلف در سایه پیشرفت علم و فناوری، مفهوم مرزهای جغرافیای و محصور بودن در یک مکان را به چالش کشیده و نظامهای آموزشی را با مفهوم شهروند جهانی و مقید بودن به توسعه و بهسازی این شهروندان در جای‌جای دنیا آشنا ساخته است (سلیمی و همکاران، ۱۳۹۴: ۵۵-۸۱) در خصوص بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها باید متناسب با فرهنگ و ارزش‌های موردپسند مردم باشد تا بازخورد مناسبی از جامعه دریافت نماید و رشد اقتصادی کشور سیر صعودی داشته باشد تا بودجه درخور و مناسبی برای

¹ Marginson

² Knight

³ UNESCO

بین المللی سازی در اختیار دانشگاه ها قرار دهد (پاور، ۲۰۱۶: ۵۳-۵۹) در سند چشم انداز (۱۴۰۴) ایران، کشوری با جایگاه اول علمی در سطح منطقه ی آسیای جنوب غربی ترسیم شده که برای این کار در بخش دانشگاهی، لازم است که دانشگاه های کشور به سمت بین المللی سازی آموزش های خود حرکت کنند. در قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران در بخش ۱۲: ماده ۶۴ و ماده ۶۶ به صراحت بر گسترش ارتباطات علمی با مراکز و نهادهای آموزشی و تحقیقاتی معتبر بین المللی تأکید شده است. در نقشه جامع علمی کشور در راهبرد کلان بر بین المللی سازی آموزش عالی و همکاری های علمی بین المللی اشاره شده است، در واقع با توجه به اشارات اسناد بالادستی و تغییرات چند دهه گذشته لازم است که، دانشگاه های کشور در رسالت ها، مأموریت ها، اهداف و کارکردهای خود بازنگری هایی داشته باشند و بین المللی سازی آموزش عالی را به عنوان راهبردی استراتژیک در چشم اندازهای دانشگاهی بگنجانند تا از این راه بتوانند به گسترش وجهه بین المللی، صدور دانش و یافته های علمی، تبادلات دانشجویی، برطرف نمودن تنگناهای مالی و افزایش کیفیت آموزشی دانشگاه ها کمک کند (زمانی منش، ۱۳۹۶، ۴۴-۵۶) با توجه به مطالب بیان شده، مساله اصلی مقاله حاضر شناسایی مولفه های بین المللی سازی آموزش عالی از دیدگاه خبرگان دانشگاه های دولتی شمال شرق کشور می- باشد.

مبانی نظری

بین المللی سازی آموزش عالی

برای واژه بین المللی شدن تعاریف متعددی ذکر شده است که بیانگر دیدگاه های گوناگون در تبیین آن می باشد کارلو مارک و وندرون (۱۹۹۷) بین المللی شدن آموزش عالی را این گونه تعریف می کنند هر تلاش نظام مند پایدار که هدفش افزایش پاسخگویی دانشگاه و موسسات آموزش عالی به الزامات و چالش های جهانی شدن در ارتباط با جوامع، اقتصاد و بازار کار است. نیت یکی از شناخته شده ترین صاحب نظران در خصوص بین المللی شدن آموزش عالی، بین المللی شدن را فرایند ادغام ابعاد بین المللی / بین فرهنگی در تحقیق، تدریس و کارکردهای خدماتی آموزش عالی می دانند (به نقل از جکسون، ۲۰۰۸) اندرسون و ماهاراسوا، بین المللی شدن آموزش عالی را چنین تعریف کرده اند: وارد کردن آموزش عالی، صادر کردن آموزش، تغییرات پیشنهادات علمی، آموزش از راه دور و ایجاد شبکه های ارتباطی آموزش عالی در یک مقیاس بین المللی (خالق خواه، ۱۳۹۰: ۱۳). با توجه به مطالب بیان شده تحقیقات انجام شده در این زمینه می توان به تحقیقات عارفی و همکاران (۱۳۹۷) در زمینه امکانسنجی بین المللی شدن دانشگاه های جامع دولتی شهر تهران اشاره کرد هدف از این پژوهش، امکان سنجی بین المللی شدن دانشگاه های جامع دولتی شهر تهران است. دانشگاه شهید بهشتی و دانشگاه تهران به عنوان نمونه از دانشگاه های جامع دولتی شهر تهران انتخاب شدند. یافته های پژوهش نشان داد که میانگین امکان بین المللی شدن دانشگاه های جامع دولتی شهر تهران کمتر از حد متوسط است و در سطح پایین تری از میانگین فرضی قرار دارد. خورسندی طاسکوه و همکاران (۱۳۹۷) به بررسی شرایط بین المللی شدن دانشگاه ها با تمرکز بر برنامه ریزی درسی بین فرهنگی پرداختند. تحلیل یافته های این پژوهش نشان داد که «توسعه مهارت های زبانی و ارتباطات بین فرهنگی اساتید بومی»، «تدوین فوق برنامه های مبتنی بر تعامل دانشجویان بومی و خارجی»، «اجرای برنامه های تدریس مشترک اساتید ایرانی و خارجی»، «سیاست گذاری جهت جذب اعضای هیات علمی حائز قابلیت های زبانی، ارتباطی، و علمی بین المللی»، «وجود سیاست های پشتیبان مالی برای پژوهشگران»، «توسعه دانش و مهارت های پژوهشی دانشجویان و

اساتید» و «تشکیل انجمن‌ها و باشگاه‌های پژوهشی متشکل از پژوهشگران داخلی و خارجی» مهمترین عوامل برای ایجاد شرایط عملی شدن سیاستها و فعالیتهای بین‌المللی شدن در خانه دانشگاههای تخصصی استان تهران است. علاوه بر آن، این پژوهش نشان داد، «برنامه‌ریزی درسی بین‌فرهنگی» باید به‌عنوان سیاست اصلی در بازنگری سرفصل‌های برنامه‌های درسی دپارتمان‌های آموزشی شناخته و عمل شود. علاوه بر آن، تصویب قوانین حامی و تامین زیرساخت‌های مالی و استقرار سیستم ارزیابی کیفی و برنامه‌های درسی مبتنی بر ارتقای مهارت روش پژوهش و زبان از دیگر عوامل مهم ایجاد شرایط عملی شدن سیاستها و فعالیتهای بین‌المللی شدن در خانه دانشگاه‌ها است.

محمدی نائینی و همکاران (۱۳۹۷) به بررسی طراحی مدل اساتید در برنامه درسی بین‌المللی آموزش عالی ایران پرداختند، اساتید به‌عنوان نمایندگان اصلی برنامه‌های درسی مهمترین عامل در برنامه درسی بین‌المللی دانشگاه‌ها هستند. لذا پژوهش حاضر در صدد طراحی مدل اساتید در برنامه درسی بین‌المللی آموزش عالی ایران بوده است. این پژوهش با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی از نوع مقوله‌بندی قیاسی از دیدگاه اساتید و صاحب‌نظران برنامه درسی و با شیوه نمونه‌گیری هدفمند به صورت فیش برداری از متون انجام شده است. در فرایند کدگذاری نظرات ارایه شده توسط متخصصان و صاحب‌نظران برنامه درسی به مفاهیم مجزا تفکیک شدند و سپس مفاهیم مشترک هم‌دسته گشتند و در دسته‌های مجزا قرار گرفتند و مولفه‌ها و نگرش‌ها، غنی‌سازی صلاحیت‌های حرفه‌ای-تخصصی، دانش و آگاهی‌های علمی-تکنولوژیکی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی، موانع سیاسی، اقتصادی و مدیریتی به‌عنوان تم‌های اصلی شناسایی شدند و این تم‌ها به همراه تم‌های فرعی هم‌دسته آنها در مدل تحلیلی به صورت مجزا دسته‌بندی شده‌اند. در فرایند کدگذاری نظرات استخراج شده به مفاهیم مجزا تفکیک شدند و سپس مفاهیم مشترک در دسته‌های مجزا قرار گرفت. و در مدل نهایی مولفه‌ها به صورت مجزا و در غالب مدل‌های تحلیلی ارایه گردید.

بهجتی اردکانی و همکاران (۱۳۹۷) به بررسی بین‌المللی سازی نظام آموزش عالی در کشورهای آمریکا، کانادا و استرالیا و ارایه الگوی مناسب در ایران پرداختند. یافته‌های تحقیق شامل استراتژی‌ها، برنامه‌ها و فعالیت‌های مناسب برای بین‌المللی کردن برنامه‌های درسی و روشهای تدریس و یادگیری آموزش عالی در هر کشور می‌باشد. مقایسه استراتژی‌های سه کشور آمریکا، کانادا و استرالیا نشان داد که مهمترین استراتژی این کشورها بین‌المللی کردن برنامه درسی و یادگیری و الحاق محتوای بین‌المللی به برنامه‌های درسی موجود است و تغییر مکان فیزیکی استاد و دانشجو در قالب برنامه‌های مبادله کمتر مورد توجه است. امروزه ارجحیت بر بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی بومی، ملی و محلی داخل هر کشور می‌باشد. حمیدی فر و همکاران (۱۳۹۶) به بررسی رهبری و مدیریت در بین‌المللی سازی آموزش عالی پرداختند نتایج تحقیق نشان داد که بین تعاریف بین‌المللی سازی و جهانی شدن در آموزش عالی وجه متمایز روشنی وجود دارد و برای رسیدن به سطح مطلوب بین‌المللی سازی آموزش عالی چهار حیطه اصلی باید مدیریت و رهبری شوند که شامل مطالعه تحلیلی محیط، توسعه برنامه راهبردی منسجم و هدفدار، پیاده سازی و سازماندهی زیرساختها و رصد و ارزیابی پیوسته و مؤثر در کشور ایران به نظر می‌رسد با تکیه بر رهبری و مدیریت مؤثر، برنامه‌ریزی استراتژیک و اجرای فعالیتهای مستمر و مرتبط با برنامه، آینده بین‌المللی شدن آموزش عالی به‌طور بالقوه امیدوار کننده است. شاو (۲۰۱۵) در تحقیقی با عنوان «بین‌المللی شدن آموزش عالی در استرالیا و کانادا: درسی برای آینده» به بررسی بین‌المللی شدن آموزش عالی در استرالیا و کانادا می‌پردازد. او در این تحقیق برخی از شباهت‌ها و تفاوت‌های بین دو کشور را ارائه می‌دهد و بر این نکته تأکید دارد که علت اصلی

تغییرات دانشگاهی استرالیا در جهت بین المللی شدن آموزش عالی کمک به اقتصاد کشور است. به نظر شوا، تجربیات استرالیا در زمینه بین المللی سازی آموزش عالی می تواند حاوی درس مهمی همانند توجه بیشتر به سیاست های مهاجرتی از داخل به خارج کشور و از خارج به داخل کشور، پشتیبانی و حمایت همه جانبه از دانشجویان بین المللی، ایجاد فرصت آموزش مجازی برای دانشجویان داخلی و خارجی برای کانادا باشد. نویسنده در نهایت از چالش های به وجود آمده در بین المللی شدن دانشگاه ها به عنوان فرصتی برای حفظ یا افزایش تلاش های بین المللی یاد می کند. تام (۲۰۱۳) در تحقیقی با عنوان «بین المللی سازی آموزش عالی در مالزی: سیاست های دولت و پاسخ دانشگاه ها»، به بررسی سیاست های دولت و پاسخ مؤسسات دولتی و خصوصی آموزش عالی نسبت به این سیاست ها پرداخت، که در نتیجه این تحقیق دریافت در حالی که تاکید بر پژوهش و تولید دانش در این سیاست ها وجود دارد، اما اساساً تمرکز آن ها عمدتاً بر افزایش ورودی دانشجویان و به تبع آن افزایش درآمد است. پاسخ مؤسسات عمومی و خصوصی با توجه به میزان تخصیص بودجه تحقیقات از سوی دولت متفاوت است؛ هرچه هزینه مؤسسات بیشتر باشد، تمایل آنان به تمرکز بر روی دانشجویان بین المللی به عنوان یک منبع اضافی از درآمد است.

جدول (۱) سوال های فرایند مصاحبه

ردیف	سوال
۱	به نظر شما چه عواملی می توانند بر بین المللی سازی آموزش عالی موثر باشد؟
۲	آیا عوامل خارج از دانشگاه هم می توانند بر بین المللی سازی آموزش عالی تاثیر داشته باشد؟ آن عوامل کدامند؟
۳	عوامل داخلی در دانشگاه که باعث می شود بر بین المللی سازی آموزش عالی تاثیر داشته باشند کدامند؟
۴	به نظر شما منابع دیگری که می توان جهت بین المللی سازی آموزش عالی استفاده کرد، کدامند؟
۵	چه سیاست هایی می توان جهت بین المللی سازی آموزش عالی استفاده کرد؟

روش شناسی پژوهش:

این پژوهش با رویکردی کمی انجام شده است. از نظر هدف، از این جهت که به بررسی و دانش کاربردی در یک زمینه خاص توجه و کمک می کند، می توان آن را در زمره پژوهش های کاربردی دانست. به لحاظ ماهیت در دسته پژوهش های تبیینی و از نظر روش گردآوری اطلاعات در پژوهش های توصیفی-پیمایشی قرار می گیرد. برای تدوین مبانی و الگوی نظری تحقیق از مطالعات کتابخانه ای استفاده شده است. قلمرو مکانی این پژوهش، مدارس شهرستان پارس آباد و قلمرو موضوعی آن نقش سرمایه اجتماعی و فکری در پیش بینی بهره وری نیروی انسانی است. روش نمونه گیری مورد استفاده با توجه به در اختیار داشتن مشخصات مربوط به تمام اعضای جامعه، نمونه گیری تصادفی ساده بوده است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه معلمان مدارس شهرستان پارس آباد به تعداد ۱۳۵۶ نفر می باشد. حجم نمونه نیز با استفاده از فرمول کوکران در سطح خطای ۰/۵ برابر با ۳۰۰ نفر می باشد برای جمع آوری داده ها نیز از سه نوع

پرسش نامه استفاده گردید. الف) پرسش نامه سرمایه اجتماعی: برای سنجش سرمایه اجتماعی از پرسش نامه حیدری (۱۳۹۰) که بر اساس پرسش نامه سرمایه اجتماعی ناهایت و گوشال (۱۹۹۸) ساخته شده، استفاده شد، این پرسش نامه دارای ۳۱ سوال و سه خرده مقیاس به نامهای ساختاری، شناختی و ارتباطی می باشد. حیدری دامنه همسانی (آلفای کرونباخ) کل پرسش نامه را ۰/۸۰ و خیرخواه (۱۳۹۰) نیز آلفای کرونباخ این پرسش نامه را ۰/۸۲ گزارش کرده است. در این پژوهش نیز ضرایب همسانی درونی به روش آلفای کرونباخ برای کل پرسش نامه ۰/۷۳ و برای ابعاد ارتباطی، شناختی و ساختاری به ترتیب، ۰/۶۹، ۰/۷۴ و ۰/۷۶ به دست آمد. ب) پرسش نامه سرمایه فکری: برای سنجش سرمایه فکری از پرسش نامه ارزیابی سرمایه فکری بونتیس (۲۰۰۰) که دارای ۴۲ سوال و سه خرده مقیاس به نام های سرمایه انسانی، سرمایه ساختاری و سرمایه رابطه ای (مشتری) می باشد، استفاده گردید. بونتیس و همکاران دامنه همسانی درونی (آلفای کرونباخ) کل پرسش نامه را ۰/۸۷ و ابعاد آن را از ۰/۸۵ تا ۰/۹۴ گزارش کردند. در ایران نیز روحی پناه و همکاران (۱۳۹۱) آلفای کرونباخ این پرسش نامه را ۰/۸۳ گزارش کردند. در این پژوهش ضرایب همسانی درونی به روش آلفای کرونباخ برای کل پرسش نامه ۰/۷۹ و برای ابعاد سرمایه انسانی، سرمایه ساختاری و سرمایه رابطه ای به ترتیب ۰/۸۱، ۰/۸۰ و ۰/۸۴ به دست آمد. ج) پرسش نامه بهره وری: برای سنجش بهره وری از پرسشنامه بهره وری تیلور و برنت^۱ که دارای ۹ سوال و دو خرده مقیاس به نام های کارایی و اثربخشی می باشد، استفاده گردید. پایایی این پرسشنامه نیز توسط تیلور و برنت آلفای کرونباخ ۰/۶۴ برای کارایی و ۰/۸۵ برای اثربخشی بدست آمده است. در این پژوهش ضرایب همسانی درونی به روش آلفای کرونباخ برای کل پرسش نامه ۰/۷۸ و نیز برای هر یک از ابعاد اثربخشی ۰/۸۰ و کارایی ۰/۸۳ بدست آمد. برای تجزیه و تحلیل داده ها نیز از روش های آمار توصیفی و استنباطی استفاده شد. در بخش آمار توصیفی از شاخص های توصیفی، میانگین، نمودار ها استفاده گردید. در بخش استنباطی نیز با توجه به فرضیات پژوهش از ماتریس ضریب همبستگی و همچنین رگرسیون خطی چندگانه استفاده گردید.

از آنجایی که پژوهش حاضر یک مطالعه کیفی است و نتایج آن به صورت پیشنهادات اجرایی برای دانشگاه مورد مطالعه قابل اجرا و به کارگیری خواهد بود، یک تحقیق کاربردی است. در این مطالعه، برای کشف و شناسایی شاخص های بین المللی سازی آموزش عالی از استراتژی یا روش نظریه پردازی داده بنیاد^۲ استفاده شده است. در بخش کیفی از تکنیک گرداند تئوری استفاده شده و از جامعه آماری دانشگاه حدود ۱۸ نفر بر اساس روش نمونه گیری هدفمند و گلوله برفی تا اشباع نظری داده ها به عنوان حجم نمونه مصاحبه صورت پذیرفت. ابزار گردآوری داده ها در بخش کیفی مصاحبه نیمه ساختار یافته جهت شناسایی شاخص های بین المللی سازی آموزش عالی بوده که نظر به ارتباط ملموس متخصصان و کارشناسان نظری با مسئله پژوهش از آن ها خواسته می شود تا در مصاحبه شرکت کنند. با توجه به مصاحبه های صورت گرفته، مطالب از طریق ضبط صدا جمع آوری شد و موارد ضبط شده و دست نویس بلافاصله در نرم افزار Word تایپ شده و با نرم افزار One Note تعداد ۲۰۰ گزاره استخراج و شناسایی شد. سپس بر اساس ۱۲۶ گزاره پرسشنامه محقق ساخته شاخص های بین المللی سازی آموزش عالی در اختیار ۱۸ نفر از متخصصین دانشگاه خبره جهت اعتبار CVR (نسبت روایی محتوا) قرار گرفت

¹ Teilor & berent

² Grounded Theory

یافته های پژوهش:

بر اساس پاسخ های خبرگان و متخصصان در مرحله کیفی علاوه بر استخراج ابعاد و مولفه ها و تدوین پرسشنامه محقق ساخته، الگوی پارادایمی بین المللی سازی آموزش عالی نیز ترسیم می گردد. در روش زمینه ای، مقوله های بدست آمده در بخش کدگذاری را در سلسله روابطی به یک مقوله مرتبط می سازیم که به آن الگوی پارادایمی می گویند، این الگو شرایط درونداد و برونداد را در بر می گیرد. و تمام شرایط بر هم تاثیر می گذارند.

جدول شماره ۲: نتایج تحلیل محتوای مصاحبه ها و کدگذاری باز: مفاهیم، مقولات فرعی و اصلی برای شاخص های بین المللی سازی آموزش عالی

مفاهیم	مقوله های فرعی	مقوله اصلی
<p>هماهنگی بین ارزش های فرهنگی و سیاسی کشور و سیاست بین المللی شدن دانشگاه ها</p> <p>داشتن روابط سیاسی و دیپلماتیک مطلوب با کشورها</p> <p>تدوین سیاست ایی برای حمایت از بین المللی شدن دانشگاه ها</p> <p>تلاش در جهت ایجاد فضای چندفرهنگی در دانشگاه ها</p> <p>گسترش همکاری علمی با کشورهای دیگر</p> <p>گسترش توافق نامه های تحقیقی بین المللی</p> <p>گسترش سیاست های اعطای استقلال به دانشگاه ها</p>	<p>اهداف و سیاست ها</p>	<p>شاخص های</p>
<p>بین المللی کردن برنامه های درسی، تدریس و پژوهش دانشگاهی</p> <p>آموزش چندفرهنگی در دانشگاه</p> <p>تجهیزات در دانشگاه</p> <p>وسایل و تجهیزات آموزشی مدرن در کلاس های درس</p> <p>تجهیزات و امکانات سخت افزاری و نرم افزاری</p> <p>مکان و فضای آموزشی مطابق با استانداردهای بین المللی</p> <p>آموزش به زبان های علمی دنیا به خصوص زبان انگلیسی</p> <p>آموزش به صورت آنلاین و مجازی</p> <p>تجهیز دانشگاه به وسایل آزمایشگاهی به روز شده</p> <p>فراهم سازی فرصت های تحقیقاتی با ابعاد بین المللی در دانشگاه ها</p> <p>برگزاری کنفرانس ها و کارگاه های بین المللی در دانشگاه ها</p> <p>توجه به بین المللی شدن آموزش عالی به عنوان یک اولویت</p> <p>اجتناب از تبعیض بین دانشجویان داخلی و خارجی</p> <p>انتشار آثار علمی در زمینه بین المللی شدن دانشگاه ها</p>	<p>رویکردهای ساختاری</p>	<p>درونداد</p>

وجود نشریات و مجلات بین المللی در دانشگاه ها		
<p>جذب و گمارش کارکنانی با صلاحیت های بین المللی</p> <p>توسعه استعداد کارکنان در جهت بین المللی سازی</p> <p>ارتقاء و پاداش برای مشارکت در بین المللی سازی</p> <p>تدوین برنامه های راهبردی</p> <p>انعطاف پذیری مدیران</p> <p>ساختار سازمانی مسئول و پاسخگو برای بین المللی سازی</p> <p>رسمیت یافتن بینالمللی سازی در رسالت و مأموریت دانشگاه</p> <p>اظهار تعهد روسا و مدیران ارشد به بین المللی سازی</p> <p>اختصاص بودجهی ویژه برای بین المللی سازی</p> <p>گسترش دفتر امور دانشجویان بین المللی</p> <p>تفویض اختیار به دانشکده ها در زمینه بین المللی سازی</p>	مدیریت و نیروی انسانی	
<p>کمک به دانشجویان خارجی برای سازگاری با فرهنگ کشور</p> <p>افزایش بودجه دانشگاهها در راستای بین المللی شدن آنها</p> <p>خدمات حمایتی به دانشجویان بین المللی نظیر مشاوره تحصیلی و غیره</p> <p>اعطای کمک هزینه تحصیلی به دانشجویان و اساتید در انجام فعالیت های علمی بین المللی</p> <p>افزایش حمایت مالی از فرصت های مطالعاتی اساتید و دانشجویان</p> <p>حمایت و پشتیبانی از کارگزاران بین المللی شدن آموزش عالی</p>	سیستم حمایتی	
<p>وجود امکانات سخت افزاری مناسب در عرصه اینترنت و فناوری</p> <p>توجه مناسب به استفاده از شبکه های الکترونیکی نظیر گروه های چت با دانشجویان و استادان سایر کشورها</p> <p>توجه مناسب به استفاده از فناوریهای جدید نظیر پست الکترونیکی و وب سایت</p> <p>توجه مناسب به استفاده از سالن های مباحثه اینترنتی به صورت آنلاین</p>	زیرساختارها	
<p>مطابقت مأموریت و اهداف با بودجه</p> <p>تعریف دقیق نتایج و ستادهای مورد انتظار سازمان</p> <p>نظام کدگذاری ساختارمند</p> <p>تهیه سیستمهای سخت افزاری مربوط به امور مالی و بودجه ریزی عملیاتی</p> <p>اختصاص بودجه برای توسعه و تحقیق</p> <p>تأمین مالی توسعه هیئت علمی برای کنفرانس های بین المللی</p>	بودجه	
حضور دانشجویان ایرانی در دانشگاههای خارج از کشور برای گذراندن دورههای	دانشجو	

<p>کوتاه کارآموزی</p> <p>شرکت داشتن دانشجویان در پروژه های تحقیقاتی بین المللی</p> <p>عضو نبودن دانشجویان در مجامع و انجمن های بین المللی</p> <p>در دسترس بودن فرصت های لازم برای استادان</p> <p>تدریس دروس خارج از تخصص اعضای هیئت علمی</p> <p>تسلط داشتن به زبان های خارجی</p> <p>استفاده از بررسی های کارشناسی و پژوهشی در خصوص بین - المللی کردن برنامه های درسی</p> <p>دعوت کردن از استادان و متخصصان خارجی و حضور آنها در دانشگاه ها برای ارائه آموزش های کوتاه مدت و بلند مدت به دانشجویان داخلی</p> <p>افزایش تعداد دانشجویان، اساتید و پژوهشگرانی که در طرح های جابجایی دانشگاهی مشارکت می نمایند؛</p> <p>افزایش تعداد دوره های مطالعاتی، برنامه ها و مدارک تحصیلی که پیرامون موضوعات تطبیقی و بین المللی متمرکز هستند</p> <p>افزایش ارائه ی برون مرزی برنامه های تحصیلی</p> <p>افزایش شبکه ها و کنسرسیوم های بین المللی</p> <p>افزایش فعالیت های فوق برنامه ای تحصیلی، با عناصر بین المللی و چند فرهنگی</p> <p>افزایش تمایل کشور ها جهت پذیرش دانشجویان خارجی؛</p> <p>افزایش تعداد مدرک های مشترک</p> <p>گسترش همکاری ها، نمایندگی ها و پردیس های تابع برون مرزی</p> <p>بنیان نهادن سازمان های ملی جدید جهت تمرکز بر آموزش بین المللی</p>		
<p>برگزاری کنفرانس و سمینارهای بین المللی</p> <p>تشکیل و گسترش انجمن های علمی بین المللی</p> <p>برگزاری جشنواره های فرهنگی بین المللی</p> <p>بازدید پژوهشگران خارجی از فعالیت های علمی دانشگاه</p> <p>برگزاری کارگاه های علمی با حضور دانش پژوهان خارجی</p> <p>فرصت های مطالعاتی اساتید</p> <p>بورسیه های تحصیلی دانشجویان</p> <p>ارائه جایزه های ملی برای بین المللی سازی</p>	<p>فعالیت های فوق برنامه</p>	
<p>تأسیس مراکز منطقه ای بین المللی</p> <p>تفاهم نامه های علمی بین المللی</p>	<p>همکاری های علمی</p>	

<p>شرکت در پروژههای مشترک بین المللی گسترش برنامه های خواهرخواندگی تبادلات کوتاهمدت و بلندمدت اساتید و دانشجویان گسترش برنامه های دو مدرک گرایبی بین المللی گسترش پردیسهای بین المللی</p>		
<p>دانشجویان بین المللی که در خارج از کشور خود تحصیل می کنند؛ توسعه نظام برنامه درسی برای بین المللی کردن؛ کارکرد انتقالی و بین المللی برنامه درسی؛ هنجار کردن بین المللی کردن برنامه درسی واگذار پژوهانه به منظور اصلاح برنامه درسی برای اعضای هیات علمی از سوی مدیریت دانشگاه اطمینان از داشتن یک کمیته برنامه ریزی آموزشی در جهت نیل به اهداف آموزش حصول اطمینان از اینکه روسای دانشکده بازنگری در سرفصل برنامه های آموزشی را مطالبه نموده و حمایت در این خصوص به عمل بیاورند. غنی سازی برنامه های آموزشی عمومی و بین رشته ای و توسعه ای استانداردسازی برنامه های درسی طراحی برنامه های درسی پایه مشترک ارائه خدمات مشاوره های و درسی برای دانش پژوهان خارجی دوره های آموزشی بین المللی روشهای تدریس و ارزشیابی بین المللی استفاده از زبانهای خارجی (به ویژه انگلیسی)</p>	برنامه درسی	
<p>نگرش بین المللی در زمینه های ارتباطی برای مثال وب سایت دانشگاه، تبلیغات، بروشورها و غیره تبادل اطلاعات با دانشگاه های کشورهای دیگر درباره بین المللی شدن دانشگاه ها استقبال از پیشنهاد های متخصصان و اعضای هیات علمی برای بین المللی شدن دانشگاه تبلیغ در مجلات بین المللی درباره دانشگاه های کشور فراهم سازی شرایط برای گفتگو و مباحثه اعضای هیات علمی درباره بین المللی شدن دانشگاه ها برقراری ارتباط با انجمن های آموزش عالی در زمینه بین المللی شدن دانشگاه ها ارتباط مستمر با دولت در مورد بین المللی شدن دانشگاه ها استقبال از ایده های جدید بین المللی در زمینه آموزش عالی</p>	همکاریهای بین المللی	شاخص های برونداد

<p>صلاحیت ها و شایستگی های بین المللی</p> <p>شرایط جهانی و منطقه ای</p> <p>جهانی-محلی شدن دانشگاه ها</p> <p>تغییرات و نوآوری های جدید</p> <p>گسترش استانداردهای و کیفیت بخشی</p> <p>کاهش نقش دولت ها و افزایش نقش سازمان های مردم نهاد</p> <p>فرصت های آموزشی کشورهای منطقه</p> <p>فناوری های نوین و شبکه های اجتماعی</p> <p>نیازمندی های پزشکی کشورهای منطقه</p> <p>برندسازی و منزلت سازی دانشگاه ها</p> <p>پرهیز از تعصبات نژادی، مذهبی و قومی</p>	<p>شرایط جهانی و منطقه ای</p>	
<p>زبان رسمی کشور</p> <p>سطح انعطاف پذیری فرهنگی مردم</p> <p>جذابیت فرهنگی و اجتماعی کشور برای دانش پژوهان خارجی</p> <p>رشد اقتصادی کشور</p> <p>بودجه دانشگاه ها</p> <p>سهم صادرات آموزشی در بودجه کشور</p>	<p>شرایط فرهنگی و اقتصادی</p>	
<p>وضعیت صدور ویزا و روادید</p> <p>نقش بین المللی سازی در گفتمان های جناح های سیاسی</p> <p>فضای سیاسی و امنیتی حاکم بر کشور</p> <p>وضعیت تعاملات و روابط سیاسی کشور با سایر کشورها</p> <p>جایگاه دیپلماسی علمی در مراکز قدرت</p>	<p>شرایط سیاسی و امنیتی</p>	

جدول ۳: نتایج تحلیل محتوای مصاحبه ها و کدگذاری باز: مقولات اصلی و فرعی شاخص های بین المللی سازی آموزش

عالی

اهداف و سیاست ها	
رویکردهای ساختاری	
مدیریت و نیروی انسانی	
سیستم حمایتی	
زیرساختارها	

بودجه	شاخص های درونداد
دانشجو	
فعالیت های فوق برنامه	
همکاریهای علمی	
برنامه درسی	
همکاریهای بین المللی	شاخص های برونداد
شرایط جهانی و منطقه ای	
شرایط فرهنگی و اقتصادی	
شرایط سیاسی و امنیتی	

شاخص های شناسایی شده همان گزاره های کلامی هستند که از پاسخ به سوالات حاصل آمدند که بعد از استخراج کلیه این گزاره های کلامی، برخی دارای اشتراک بودند که بر اساس ادبیات و مبانی نظری موجود دسته بندی شدند و بر اساس آن مفاهیم ثانویه شکل گرفتند و در دسته بندی دیگری مفاهیم ثانویه بر اساس ادبیات موجود، مفاهیم محوری را شکل دادند.

بحث و نتیجه گیری

اهداف و فعالیت ها و ماموریت های متنوعی از طریق دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی انجام می شود و این امر ایده های نو و تازه ای را در زمینه بین المللی سازی آموزش عالی بوجود می آورد همانطور که پژوهش، پژوهشگرانی چون نایت (۲۰۱۵) و تام (۲۰۱۶) نشان می دهد در درون یک دانشگاه نیز ممکن است گروهها و کشمکشگران مختلف نظیر مدیریت های دانشگاهی، استادان، دانشجویان، کارکنان، و سایر گروههای ذینفع برداشتهای متفاوت از این مفهوم و سیاست را مراد کنند. بنابراین، نگارنده بر این باور است که دانشگاهها و مدیریتهای مؤسسات آموزش عالی باید با توجه به نیازها و ظرفیت های دانشگاهی، بافت اجتماعی، شرایط سیاسی و ویژگیهای فرهنگی که بر سازمان آنها محیط هستند، برای بین المللی شدن سیاستگذاری و برنامه ریزی نمایند. بین المللی شدن نه تنها شاخصی برای تبیین تغییر و سیاستگذاری توسعه شناخته می شود، بلکه بخشی جدایی ناپذیر از هویت و موجودیت دانشگاه امروزی است. به عبارتی، بین المللی شدن نیز همانند پدیده جهانی شدن به تدریج به بر ساختههای نظری تبدیل شده است که هم تصمیم سازان پژوهشگران آموزش عالی و هم تصمیم گیرندگان مدیران و سیاستگذاران دانشگاهها از قدرت تبیینی آنها در مواجهه و تحلیل مسائل بخشی و فرا بخشی دانشگاهها بهره می برند. آموزش عالی در ایران در حد استعدادها و ظرفیت های آشکار و پنهان آن نیست. کما اینکه سهم

آموزش عالی ایران از منظر موقعیتهای آکادمیک و بهره مندی از درآمدهای اقتصادی حاصل از آموزش عالی فرامرزی ناچیز و نزدیک به عدد صفر است. به سخن دیگر، اینکه در چند سال اخیر بحث بین المللی شدن به تدریج توجه مؤسسات آموزش عالی و صاحب نظران آموزش عالی کشور را به خود جلب کرده، اما بررسی ها و ارجاعات به پایگاههای اینترنتی مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی و نیز واریسی مطالعات و تحقیقات در دسترس، نشان میدهد که تاکنون سیاست جامع و گرایش استراتژیک خاصی نه از طرف وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، و نه دانشگاههای ایران اتخاذ و یا اجرانشده است. با علم به این واقعیت، پرسشهای متعددی میتواند مطرح و بحث شوند. در این مقاله عوامل مؤثر بر بین المللی سازی دانشگاهها به دو دسته عوامل برون داد (خارج از کنترل مدیران دانشگاهی) و درون داد (در کنترل مدیران دانشگاهی) تقسیم بندی شده که در مدل های مشابه خارجی به دلیل اختیارات زیاد مدیران دانشگاهی در امور دانشگاه به این مورد توجه کمتری شده است. فرآیندمحور بودن بین المللی سازی است در حالی که در مدل های مشابه خارجی فقط مدل نایت و مانینگ به این مورد توجه داشته است. این پژوهش ترکیبی از دو رویکرد غالب بین المللی سازی (بین المللی سازی در محیط دانشگاه و بین المللی سازی در خارج از کشور) است در حالی که مدل های مشابه خارجی کمتر به صورت هم زمان این موارد را مورد توجه قرار داده اند با توجه به نتایج و بحث مقاله حاضر می توان به پیشنهادات ذیل اشاره کرد:

- تحول در برنامه ریزی عملیاتی آموزشی و پژوهشی بین المللی سازی نظام آموزش عالی
- به رسمیت شناختن تخصص های بین المللی و بکارگیری سیستم پاداش دهی و ارتقاء.
- فراهم آوردن فرصت های بین المللی برای اعضای هیات علمی دانشگاه و مشارکت اعضای هیات علمی در فعالیت های بین المللی
- مطالعات منطقه ای و حمایت از برنامه های دانشجویی
- همکاریهای پژوهشی بین المللی و افزایش مقاله ها و نوشته ها به زبان بین المللی
- تمرکززدایی و توسعه فناوری اطلاعات برای ارتباط مؤثر استادان و دانشجویان در سطح ملی و بین المللی؛
- توجه به آموزش نیروی انسانی و برنامه های مشارکتی آموزشی و پژوهشی در سطح بین المللی.

منابع

- کانادا و استرالیا و ارایه الگوی مناسب در ایران (۱۳۹۷). مجله رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، پاییز، دوره ۹، شماره ۳۵، صص ۱-۱۸
- حمیدی فر فاطمه، کمارالزمان یوسف و ابراهیمی منصوره. (۱۳۹۶). رهبری و مدیریت در بین المللی سازی آموزش عالی، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، دوره ۲۳، شماره ۱، صص ۴۹-۷۱.
- خشنودیفیر، مهنوش و فتحی واجارگاه، کورش. (۱۳۹۰). بین المللی سازی برنامه درسی با رویکرد آموزش از راه دور، نشریه علمی و پژوهشی فناوری آموزش، شماره ۲، صص ۱۵.
- خورسندی طاسکوه، طلعت الشریعه فیروزجائیان علی. (۱۳۹۷). بررسی شرایط بین المللی شدن دانشگاه ها با تمرکز بر برنامه ریزی درسی بین فرهنگی، دو فصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزشی دوره ۹، شماره ۱۸، پاییز و زمستان ۱۳۹۷، صص ۴۴-۷.
- زمانی منش حامد، اباصلت خراسانی، بختیاری تهمنه. (۱۳۹۶). طراحی مدلی بومی برای بین المللی سازی دانشگاه های علوم پزشکی ایران: مطالعه ای کیفی، فصلنامه پژوهش در آموزش علوم پزشکی، دوره ۹، جلد ۹ شماره ۲، صص ۳۴.
- سلیمی جمال، نعمت الله عزیزی، علیمحمدی بهروز. (۱۳۹۴). بررسی موانع و راهکارهای بین المللی شدن برنامه های آموزش عالی فنی مهندسی، مقاله ۳، دوره ۴، شماره ۷، صص ۵۵-۸۱.
- عارفی محبوبه، عزیزی علی. (۱۳۹۷). امکانسنجی بین المللی شدن دانشگاه های جامع دولتی شهر تهران (مطالعه موردی دانشگاه شهید بهشتی و دانشگاه تهران)، مقاله ۳، دوره ۸، شماره ۲۶، صص ۴۱-۶۳.
- محمدی نائینی مژگان؛ کشتی آرای نرگس؛ یارمحمدیان محمدحسین. (۱۳۹۷). بررسی طراحی مدل اساتید در برنامه درسی بین المللی آموزش عالی ایران، نشریه پژوهش در نظام های آموزشی، ویژه نامه بهار ۱۳۹۷، دوره ۱۲، صص ۱۳۱-۱۴۵.
- منابع لاتین:

Knight, J., (2014), **International Education Hubs: Student, Talent, Knowledge Models**, Dordrecht, Netherlands: Springer Publishers, vol.4, No.6, pp. 251.

Pawar, S. . (2016), **Internationalization of Higher Education in India: Pathways and Initiatives**, *Journal of Research & Method in Education*; vol.6, No. 3: pp.53-59.

Tham, S. Y. ,(2013), "Internationalizing Higher Education in Malaysia: Government Policies and University's Response", *Journal of Studies in International Education 2013*. Vol. 17, No. 5, pp. 648-662.

Shaw, k. , (2015), "Internationalization in Australia and Canada: Lessons for the Future", *College Quarterly*. Vol. 17, No. 1, pp. 77-94.